

רפאל כוכבי

דרך האוקינוס לחופי הארץ

40 שנה לעלייתם של מעפילי „דורה“, 1939–1979

הצלחתו של „מיבצע צפון“ של ההגנה בצל המלחמה

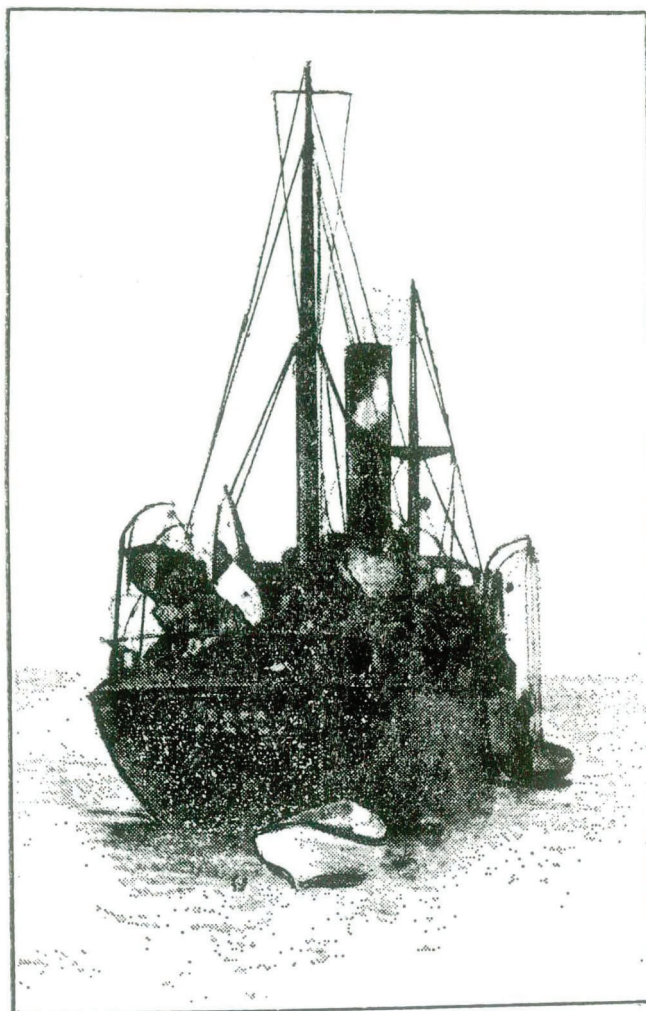
לקראת המיבצע

ימי חורף קרים של שנת 1939 פקדו את מישוריה הצפוניים של הולנד. החיים בחוות-ההכשרה „וֶרְקְדוֹרְף“ (Werkdorp) התנהלו תוך מודעות לנגישות ביהודי גרמניה שהלכו והחריפו מדי חודש. כשלוש מאות פליטים שמצאו כאן מקלט זמני עבדו וביקשו להתמחות בחקלאות ובמלאכה בסיועו של אירגון סעד מיסודם של יהודי הולנד בשם „Stichting Joodse Arbeid“. מחציתם היו אנשי „החלוץ“ הגרמני, שעשו כאן את הכשרתם לקראת עלייתם ארצה. נוסף לאלה, במסגרת „ההכשרה הבינונית“, נקלטו צעירי תנועות הנוער החלוציות בגרמניה, חניכי „הבונים“, „השומר-הצעיר“, „מכבי-הצעיר“ ו„וֶרְקְלוֹיִטֶה“. מסגרת חייהם היתה דומה לזו של עליית-הנוער בארץ. היה זה מפעל שמטרתו לחלץ נוער יהודי מגרמניה הנאצית. אחת ממטפחיו היתה סנטה יוספטל.

לאחרונה הצטרפו למסגרת זו כ-80 נערים ונערות שנפגעו בליל הבדולח. כאן התאוששו בקרב בני גילם מההלם של מחנות-הריכוז. השליחים היו איש נען אורי כוכבא ואיש דגניה-ב' צבי קוטנר ו"ל. מנהל החוות היה משה כצנלסון ו"ל.

אכן, גורל אחד ליכד את החלוצים ואת הלא-ציונים. כולנו חרדנו ליום המחר. רק מעטים קיבלו רשיונות עליה רשמיים והצליחו לצאת את הולנד בדרכם ארצה. בשביל אלפי החלוצים שחיכו לתורם בגרמניה ובהכשרות בהולנד, דניה ושוודיה היו שערי ארץ-ישראל בעולים.

בינתיים החליטו אנשי „המוסד“ כי קרובה שעת-האפס למיבצע הצפון, שתיכנסו הקפדני נשמר בסודי-סודות מובנים. באסיפה סגורה של אנשי „החלוץ“ נודע ל-73 מועמדי העליה הבלתי-לגאלית שבעוד תשעה ימים נפליג. כל המועמדים רוכזו במגורים ארעיים לקראת הפלגתם הקרובה. תקופת ההמתנה התמשכה כחצי

ספינת-המעפילים, "דורה", שנבנתה באנגליה ב-1912

שנה. כדי לשמור על ליכודם של המעפילים בעתיד אורגנו סמינרים ופעילויות שונות, כנהוג באותם ימים.

האחראי למיבצע היה גדעון רפאל והאחראי ללוגיסטיקה היה חבר קיבוץ "הזורע" גוסטב הורן. ועמם פעלה חבורת "המוסד" באירופה, איש בית-השיטה זאב צמרת ז"ל, זאב שינד וצבי ספקטור מפקדו הישיר של המיבצע. בתקופת ההמתנה הם טרחו בהשגת אוניה שתהיה כשירה למסע דרך האוקינוס. לבסוף

דרך האוקיינוס לחופי הארץ

דובר באוניה דנית בשם „צאלדור“, ספינת-משא להובלת פחם בקו לאיסלנד. תהפוכות המשא-המתן המיגע עם הבעלים והמתווכים האריכו את הציפיה ליום הקובע. אף לאחר חתימת החוזה נתעכבה האוניה בקופנהאגן בשל פציעתו של אחד המתווכים בעת ההפלגה ונצרך לטיפול בבית-חולים. זוטות כאלו קבעו אף הם את לוח הזמנים. קשיים נוספים של הרגע האחרון כמעט והכשילו את המיבצע כולו.

משהפליגה הספינה בשמה החדש „דורה“ מקופנהאגן לאמסטרדאם הקציבו לה אנשי „המוסד“ פחם בכמות שהספיקה להגיע לנמל היעד בלבד. הם חששו שמא תחמוק „דורה“ מידיהם כשעל סיפונה כל החבורה אתה ניהלו את המשא-ומתן כולל בעל האוניה שהמוזמנים בידיו.

ערב ההפלגה

לא רק בוורקדורף ישבו על המזוודות. חברים שעשו את הכשרתם אצל איכרים בהולנד, ריכוזו וחיכו לבאות. ככל שמיבצע הצפון התקדם בהכנתו על אף כל הקשיים, ראו בו ראשי „החלוץ“ הגרמני קרש-הצלה לחברים שיש להוציאם בהקדם מגרמניה ולהביאם למקומות-ההכשרה בחוץ-לארץ אשר יתפנו עתה. כך הצליח מרכז „החלוץ“ הגרמני להציל 130 איש, בעלי נתינות פולנית, שצפויים היו להישלח באוקטובר 1938 לאיזור הגבול הפולני-גרמני וזבונשין. המארגנים הצליחו להעבירם לאנטוורפן לאחר ששיחדו את הגסטאפו על גבול בלגיה. נוסף לאלה הועברו לשם אנשי הכשרה מגרמניה כמועמדים ודאיים להעפלה ב„דורה“. באשר מימון המיבצע בא בעיקרו מכספים של ועד הפליטים היהודי הולנד, היתה לוועד זה השפעה על קביעת הרכב הנוסעים. אנשי „המוסד“, שביקשו לצרף למסע חלוצים נוספים ככל שניתן, ריכוזו חברים בפאריס וגייסו עבורם כספים אצל הבארון רוטשילד.

למעשה קיוו אנשי „החלוץ“ הגרמני להעלות במיבצע זה 800 איש. תקווה זו נגווה משנרכשה „דורה“ עם קיבולת של 1,500 טונות בלבד. „דורה“ קלטת לבסוף רק 480 איש. היה זה מעל גבול המותר. אנשי ועד הפליטים ראו במיספר זה סיכון רציני לשלומם של הנוסעים.

משניתן סוף כל סוף האות לתזוזה, עלינו לאוטובוסים שחיכו לנו במבואות החווה. היה זה ב-15 ביולי 1939. מי מאתנו ניהש את אשר יתרחש? לא ידענו כי חרף תקוותנו שאחרים יבואו בעקבותינו היינו אחרונים להינצל בדרך זו מידי הנאצים.

בשערי הנמל

בשעות הלילה הגענו אל אולם המכס רחב-הידיים בנמל. מוקפים אנשי בטחון הולנדיים נתכנסנו יחדיו כל המעפילים. היו שם מראשי ועד הפליטים היהודי, הגב' ואן-טיין ומר ואנדנברג. זה האחרון נפרד מאתנו בנאום אנטי-מלחמתי נלהב, ושירת „התקווה“ מלהיבה חתמה את הטקס.

משיצאנו אל הלילה קידמו אותנו רציפים ריקים וזנוחים. מיהרנו לעבר צללית שחשבונו שזו ספינתנו. הופתענו, כאשר המשיכו להוביל אותנו הלאה ונעצרנו על-יד רציף מבלי להבין מדוע. היכן האוניה? תחילה לא הבחנו בה. הסתבר ש"דורה" נמצאת מתחת לרציף, כשרק תרניה הדקים התבלטו לעינינו נוסעיה המופתעים. על-מנת להיקלט בבטנה של ספינתנו, אולצנו לגלוש מעל כבש חלקלק נטוי אל סיפון צר. הוראות בעברית הדריכו אותנו לנוע הלאה אל מחסן המטענים שהואר באורות מעומעמים. גם מי שלא הבין את ההוראות הגיע לאותו מחסן. שני אנשי הפיקוד הארצישראליים על המסע בים, צבי ספקטור ז"ל (ג'וני) וחברו עמירם שוחט ז"ל (טומי),* אירגנו בוריוות את סידורי הלינה במחסן זה, בו סודרו לכל אורכו מיטות קומותיים. אל צוות זה הצטרף מטעם "המוסד" האלוטאי קוטי פקטה מירושלים.

פרסומים וקשיים של הרגע האחרון

מרוצים היינו, כי כל הסידורים הפורמאליים כבר היו מאחורינו. מי שעוד לא מלאו לו עשרים ואחת שנה חייב היה להציג אישור בכתב מן ההורים, כדי שלא יסע על דעת עצמו. כך תבעו השלטונות ההולנדיים כדי להרשות לכשלוש מאות צעירים לצאת למסע ימי הרפתקני ומסוכן. לגבי יעדנו הרשמי רווחו שמועות שונות: מפליגים למארוקו על-מנת להסיע צליינים למכה. מישוה ידע כי אנו רשומים כפליטים המפליגים לסיאם. על-כל-פנים, דגל פאנאמה שהתנוסס על התורן לא הטעה את העתונות רודפת החדשות.

מיד לאחר שהפליגה "דורה" מאמסטרדאם לעבר פליסינגן הסירה העתונות ההולנדית את מסך הסודיות. היא דיווחה בכותרותיה, כי פליטים יהודים הפליגו בים על-מנת לחפש להם מולדת חדשה. צויין שעדיין לא עלה בידם לוודא את הארץ היעודה, משום שוועד הפליטים היהודי מסרב למסור מידע על כך. העתונות, שדיווחה על מהלכיה של "דורה" מדי יום, יצרה את הרושם כאילו ביקשו השלטונות מיוזמתם-הם להיפטר מפליטים יהודים ששהותם בהולנד בלתי רצויה להם. לכן שותפים הם בהפקרת פליטים באוניה רעועה המסכנת את חייהם. קשה היה אז לקבוע, אם מידע זה של העתונות מעיד על כוונות הומאניטאריות או אולי הוא מופץ מטעם חוגי השמאל הקיצוני על-מנת להכשילנו. על-כל-פנים, כבר בראשית דרכה יצאה "דורה" מאלמוניותה.

בעוד "דורה" מגששת לה בלילה את דרכה בתעלה המוליכה מן הנמל לים הצפוני נרעשו אנשי ועד הפליטים בהיודע להם שבדעת אנשי "המוסד" לצרף 180 איש באנטוורפן מעל למוסכם, דבר העלול לסכן את שלום המפליגים. תחילה ביקשו לעצור את "דורה" כל עוד היא בשטח ריבוני הולנדי, בתואנה שיש לערוך בדיקה חוזרת של האוניה על-ידי שלטונות הנמל. משהמשיכה "דורה" להתקדם, נשלח שליח מיוחד מטעם ועד הפליטים שהציע לבלגים להוריד את ה"הולנדים" ולהחליפם באנשי "אנטוורפן". העתונות דיווחה שהשלטונות הבלגיים אמנם מודאגים

* שניהם היו בין כ"ג אנשי-הסירה שנספו ב-1941 מול חופי סוריה.

דרך האוקינוס לחופי הארץ

ממצבה הרעוע של האוניה, אך הם מצפים להוראה מגבוה. בינתיים קלטה „דורה“ את הנוסעים הנוספים וכבר הגיעה למוצא אל הים והיא מתעכבת בפליסינגן. אנשי האוניה עורכים שם תרגילים בסירות-הצלה עלובות, ולא ניתן לצלם את הנוסעים עצמם, המסתתרים מעין המצלמה. ודאי הוא שהאוניה מתכוונת להפליג לארץ-ישראל. דיווח נוסף מ-18 ביולי 1939 גילה את סוד ההפלגה הפתאומית מאנטוורפן: היה זה צו גירוש מדי. וכך עגנה האוניה בינתיים בחוף, ללא הסתבכויות נוספות, באשר מצפים לאלחוטאי, איש הצוות של „דורה“ העומד להגיע בסירת מירוח, מפני שלא הספיק לעלות על האוניה בשל השתלשלות העניינים המהירה.

ימים ראשונים למסע

סוף כל סוף אנו בים; צפופים, אך מרוצים. באשר תביט משתרע הים ועל גליו „דורה“ הקטנה. עדיין סבורים היינו, כי כדי להסיר כל חשד יש לשנות לה מראה של ספינת-משא. ההזדמנות לכך לא איחרה לבוא. בעת שהיינו בתעלת לה-מאנש נראה היה משום-מה שספינת-מלחמה מתקרבת אלינו במלוא מהירותה. דגלה המתנופף ברוח העזה כאילו לא הותיר כל ספק: זוהי אוניה בריטית עוינת שהשיגחה בנו. עוד אנו צופים באוניית-המלחמה המתקרבת וכבר ניתנה הפקודה לנטוש את צד הסיפון הגלוי כלפיה ולעבור מיד לצידו האחר. בשל התזוזה ההמונית נטתה „דורה“ לפתע על צידה, כאילו ביקשה להיות טרף לגלים. כאשר ספינת-המלחמה הרפתה מאתנו ונעלמה כלעומת שבאה, שבה אונייתנו והתייצבה. היה זה המבחן הראשון לחוסנה של דורה לקראת מבחנים בלתי-צפויים וקשים ממנו בימים הבאים. בתעודת-הלידה שלה היצוקה פליו, ליד תא ההגאי חרות: נבנתה בשנת 1912 בבירמינגהאם, אנגליה. ההגאי הראשון שהשיט את „דורה“ לעבר האוקינוס האטלנטי לא הסתיר את שביעות-רצונו מאיתנותה; בעיקר שיבח את מכוונותיה, שיעמדו לה בכל צרה. ואמנם צדק האיש, כאשר „דורה“ נענתה ברצון לתמרוני-חוף מסוכנים בשלב האחרון של מסעה המזהיר. בינתיים מסתדרים. מקומות-השינה הקבועים, שלושה אנשים על שני דרגשים, שימשו אותנו יומם ולילה גם לאוכל, שיחה, משחקים ושאר בילויים. לפי שיגרת היום עמדנו בתור לקבל שלוש ארוחות קבועות ומדודות ביום. תחילה ויתרו רבים על תורם משום שנאלצו להיכנע לים הרוגש. בשל כך הותירו למעטים שלא נתקפו במחלת-ים תוספות נכבדות. במקלאה קטנה על הסיפון, הצפוף בלאו-הכי, נשמרו עגלים לשחיטה. סיגריות חולקו לכל דורש. שלושה רופאים מבין המעפילים דאגו לשלום הנוסעים, שלא נזקקו להם במיוחד. החיים הצטמצמו על שטח קטן ובלתי-יציב ובכל זאת נוצרו דפוסים קבועים, מאורגנים ומוסכמים על דעת הכול. רוב המעפילים השתייכו לגרעיני עליה והתיישבות של תנועות-הנוער החלוציות הקשורות לתנועות הקיבוציות, לפלוגות עבודה ולקיבוצים שהיוו יעדים לקליטה מיד עם בואם ארצה. המשמעת הפנימית ששלטה בקרב המעפילים היתה, אפוא, מובנת מאליה, וסדרי האירגון התבססו על אותם-גרעינים שהטילו את מרותם על חבריהם.

מתגנבים לים-התיכון

עתה חתרה „דורה“ לעבר גיבראלטאר. האוקינוס האטלאנטי לא הכביד על התקדמותה הנמרצת. בקלות חצתה את הים הרוגש, בשמרה על קשר-עין עם החוף של ספרד ופורטוגאל. בלילה קרצו אורות ליסבון מרחוק. פעם „נתקלנו“ בדרכנו בספינה המניפה את דגל צלב-הקרב. ביקשנו לחרות מראה זה בזכרוננו. שוב לא יאיים דגל זה עלינו ולא ישפיל את כבודנו. ים זה מפריד עתה בינינו ומשאיר את שונאינו אי-שם הרחק תחת שמים אפורים.

כמצווה דאג הנווט ש„דורה“ תיכנס לים התיכון דרך המיצר בשעות הלילה. ואמנם בשעה היעודה הגיח הסלע האדיר מן הים, כשאורות זעירים סביב לו. זהו, איפוא, המיצר אשר כה הכביד על תיכנונו של „מיבצע צפון“ בעודו בחיתוליו. כל עוד פקדה את ספרד מלחמת-אזרחים אכזרית, נותר המיבצע בגדר ויכוחים ושיקולים בין אנשי „המוסד“. גם יצחק טבנקין השתתף בהם. הוא שלל את הרעיון לשלוח ספינת-מעפילים מסביב לספרד. מסע כזה עלול להסתיים באסון מחריד. „אין לנו שום חוזה עם פראנקו“, טען נמרצות, „שימנע אותו מלהטביע אוניה זרה שעל סיפונה מאות צעירים יהודים. מי יטריח עצמו לברר תחילה מה יעודה של אוניה כזאת! יטביעו אותה... ולך זעק חמס... אמנם בעליה ב' מוכנים אנו גם לסכן נפשות. אבל להסתכן לא על שום שאנו עולים ארצה, כי על שום שהלכנו בדרך בה עלולים להטיל בנו חשדות שווא, כי הגנו מתנדבים כביכול לספרד המהפכנית — אין אנו רשאים“.

תקלות ראשונות

למחרת הפציע שחרו של יום קיץ ים-תיכוני. צינת לילה מעבירה צמרמורת במעפילים המצטופפים על הסיפון הצר. ככל שהאיר היום גבר והלך הערפל הכבד שכיסה את „דורה“ מעיני נוסעיה. לאיטה מגששת האוניה את דרכה. משמיעה צפירות קצובות. מי ישמע אותן? לפתע, בלי אזהרה מוקדמת, מזדקפות שתי צוללות מתוך הים על צריחיהן, וחולפות ללא קול על פנינו. היו אלה שתי צוללות איטלקיות שסיכנו את „דורה“ בגיחת פתע בים הערפילי.

עתה נתן גם חומו של קיץ את אותותיו בנוסעים. „דורה“ צויידה בשפע מזון. תאי המטען הלוהטים הכבידו מאוד בלילות. היו שהתמקמו בסירות-ההצלה המעטות. אלה שביקשו לתפוס מקום שינה על הסיפון, הוטרדו מדי בוקר על-ידי סילוני המים החזקים בהם ניקו אנשי הצוות את הסיפון.

בארוחת-בוקר אחת הסתבר שמי-השתיה נמהלו במימיו המלוחים של הים. הוגש תה מלוח, שהגביר את הצמאון. מי שסיים את משמרת הלילה בהעברת פחם מן המחסנים לדודי המכונות, כשהוא שרוט ומלוכלך, נמנע ממנו לשטוף את עצמו במים זכים.

הדליפה במיכלי המים, שלא ניתנה לתיקון, איימה לשבש את מסעה של

* י. ברגינסקי, עם חותר אל החוף, הוצאת הקיבוץ-המאוחד, תל-אביב תשכ"ה, עמ' 183.

דרך האוקינוס לחופי הארץ

„דורה“ ככל שקרבה לארץ-ישראל. תקלה נוספת קשורה היתה בעיתוי בואה לחוף. לא זו בלבד ש„דורה“ הקדימה לבוא כשהירח עדיין מלא ומאיר את הים ואת היבשה באורו הכסוף. התברר, כי לא ניתן כלל לבצע את התוכנית המקורית והמיוחדת להעלות את מעפילי „דורה“ אל החוף.

לפי אותה תוכנית היה על „דורה“ להיעצר במרחק עשרה עד חמישה-עשר ק"מ מהחוף. ספינות-עזר קטנות תקלוטנה את המעפילים ויביאום ליבשה. כך תישמר „דורה“ מפני הבריטים ותפליג מיד למיבצעי העפלה נוספים, שכבר ציפו לה במאסיו בכליון-עיניים.

והנה נאלצו מתכנני המיבצע לשנות את תוכניתם. הספינות הדרושות לביצוע התוכנית המקורית שהיה צריך להשיגן באתונה לא הושגו. „דורה“ הסובלת ממצוקת המים שהחריפה מיום ליום, נטשה את מסלולה הקבוע בחיפוש אחרי מקורות מים לחידוש המלאי.

התרגיל בתורכיה

כך נפוצה השמועה, כי מבקשים להגיע לתורכיה. ואמנם בשעות אחר-הצהריים הבחנו בחוף שומם עם גבעות מכוסות צמחיה דלה. כשהתקרבה „דורה“ לנמל קטן בשם פיניקה נורו לפתע לעברה יריות אזהרה. מיד נעצרה בכניסה למפרץ טבעי של נמל-דייגים.

סירה קטנה עשתה את דרכה לעבר הספינה, כשמאות זוגות עיניים עוקבות אחריה בתקווה ובחרדה. שני שוטרים, לבושים מדים דהויים, עלו על הסיפון לקבל את הפרטים הדרושים מן הקברניט והסתלקו כלעומת שבאו. מאוחר יותר שבו והגישו כדת וכדין צו גירוש.

„דורה“ התעוררה מיד להיים. כתשובה לצו-הגירוש היא נסוגה לאחור במלוא כוחה ותימרנה את עצמה להילכד בשרטון במבואות הנמל. כדי להמחיש את כוונותינו הרציניות הדגמנו, לעיניו של ההמון שנתאסף בינתיים על החוף, תרגילי חילוץ נמרצים, בקולי-קולות ולפי פקודות קצובות. אנשים למאות נעו וזעו אנה ואנה על הסיפון, כדי לחלץ כביכול את „דורה“ מהשרטון. על-מנת לשכנע את השלטונות כי מצבנו חמור, ניתנה הוראה לרוקן את כל מיכלי המים ולשפכם לים. לפי הנוהג הבינלאומי אין משלחים אוניה מן החוף ללא מים.

לאחר שעה קלה, עם הדימדומים, הופיעו סירות מלאות מים. עמדו בהן צעירים כשמכנסיהם מופשלים והם מדשדשים במים שנועדו לנו... לנו צרובי-השמש והסובלים סבל רב מן החום שעל האוניה...

משקרבו אלינו הורדו הצינורות. נערי הסירות החלו מזרימים באמצעות משאבות-יד את המים למיכלינו. דוגיות סובבו מלאות כל טוב: אבטיחים, מלונים ואספקה טריה ומבוקשת לכל היכול לשלם.

בעוד שכל אחד דוחק ונדחק לתפוס כוס מים להשיב את נפשו, התפתח גם מסחר חליפין. שעות תמורת אבטיח. אחרים קנו להם מים במלוא המחיר. אני ושכמותי, שמצויידיים היינו במימיות, שילשלנו אותן מטה אל סירות המים, כדי

לשתות לרוויה גם בשעות הלילה. כך החלפנו כוח לקראת המבחנים הבאים. אולם לא שיערנו כי דווקא כאן נהיה עדים למחזה מרגש ביותר. משפנתה, "דורה" לדרכה, בעודה קרובה לחוף, נתרשש מחזה. התקרבה אלינו אוניה שדמתה לזו שלנו. המונים ערומים-למחצה מצטופפים על סיפונה בערבוביה נוראה. לאחר מאמצים פוענת השם: "טיגר היל". גם הם זיהו אותנו, אחים למצוקות ולתקווה. שירת, "התקווה" עלתה אלינו. השיבונו בשירת, "תחזקנה", כשאנו מצדיעים בעמידת דום. כך ביטאנו בהימנונים את אשר בלבבות, כשכולנו מייחלים להגיע בשלום לארץ-ישראל.

מרידה בלב-ים

כאשר התרחקה במהירות מהרי אנאטוליה החלה, "דורה" לפתע לשוט במעגלים גדולים בים, עד אשר נעצרה לגמרי. לפתע הורד העוגן. לכמה צעירים נרמז לחוש למטבה וליטול משם סכינים בעלי להבים ארוכים. אלה יש להצמידם לגוף כך שחודיהם יבלטו מן המכנסיים הקצרים. ההוראה אמרה להתערב בציבור ולשים-לב לאנטנה שעל התורן. עד שהספיקו הבחורים לפלס לעצמם דרך לחרטום, היתה מרידת הצוות בעיצומה. כבר השתלטו על התורן, הורדה האנטנה ומנעו קשר לעולם שמחוזה לנו. הצוות התמרד בניגוד לדעתו של בעל האוניה שגם הוא הצטרף למסע וביקש להשתיקו בתחילתו. הקברניט הזדרז לגרש את מפקדה של "דורה", צבי ספקטור, באיומי אקדח מגשר הפיקוד. בטרם הסתלק משם הספיק צבי להטיח בפניו: "אולי תצליח להרוג אותי, אך דע לך שאנשי יקרעו אותך לגזרים במו-ידיהם". אמנם לא כל הצוות נתן יד למעשה הנפשע. הסקאדינאבים שביניהם לא הסכימו למרוד בלב-ים; ואילו הבריהם לצוות, ברובם יוונים, תבעו כופר-נפש לראש כל מעפיל, כדמי-סיכון לקראת מיבצע ההורדה הקרוב בחוף הארץ.

תחילה סירבו המפקדים לפתוח במשא-ומתן. עמירם שוחט, שדיבר יוונית רהוטה, ביקש לשכנע את המלחים היוונים, אבל ללא הצלחה. בשל כך כונסו כל הנוסעים לאסיפה לדון במצב. מפקדי האוניה, שדחקו לסיים את המסע בהקדם, הציעו להיכנע לצוות המורד ולשלם כופר בסך 200 לי"ש, סכום נכבד מאוד באותם ימים, ולגייסו מיד בקרב המעפילים. הוסכם שבתמורה לכך יודה הקברניט המורד ויושם במעצר. תחתיו ימונה הקצין הראשון לקברניטה של "דורה", וזאת בהסכמת בעל האוניה. כתוצאה מן העיסקה עצרנו מיד את הקברניט יחד עם אשתו, והושם עליהם משמר משלנו עד תום המסע. עתה, הורמה האנטנה מחדש, הופעלו המכונות והחל השלב האחרון והמכריע תחת פיקודו הישיר של צבי ספקטור.

פורצים את המצור על חופי הארץ

היומיים האחרונים על סיפונה של "דורה" חתמו ללא דופי את עלילתו המפוארת של "מיבצע צפון". ההכנות לירידה מן האוניה הושלמו בעוד מועד. ניתנה הוראה מפורשת, כי כל אחד יכין לעצמו חבילת חפצים שיוכל לשאתה

דרך האוקינוס לחופי הארץ

על גבו, כשידי חופשיות להיאחז בסולמות חבלים, אשר יותקנו בעוד מועד. בינתיים נערמו על הסיפון חפצים ומזוודות עודפות, שלל מידי למלחים, שחטפו מכל הבא ליד. על-מנת לשוות ל"דורה" צורה של אוניית-משא רגילה, פונה הסיפון מכל הנוסעים. מטוס בודד שחג מעלינו גילה אותנו והטרידנו. בלילה הקודם נלכדנו באלומות אור מסנוורות של ספינת-מלחמה בריטית. האמנם נתגלינו?

שעות ערב של ציפיה. הים חלק כמראה ו"דורה" מתקדמת בזהירות. לפתע הופיע אור בודד, פנס שזע שם קדימה ו"דורה" החלה שטה לקראתו. אט-אט דממו מכונותיה. אנו על חופה של ארץ-ישראל. תם המסע.

עודנו מסתדרים בתור, נשמע משק סירות, "הפועל" הקרבות על-מנת להעבירנו אל החוף. הללו חותרות הלוך-ושוב, ללא ליאות, משך שלוש שעות. עד חצות הושלמה התורדה. מי שהגיע לחוף, קפץ למים וחצה אותם במהירות, בוסס בחולות ומיד התאמץ לעלות בגבעות הנישאות של חוף שפיים. השביל העולה למעלה שמור היה על-ידי אנשי "הגנה" חמושים בנשק. מיד כיוונו אותנו לשולחן התנועת, בו מסרנו את חפצינו ומיד המשכנו ברגל אל תוך הלילה, כדי לחמוק אל קיבוץ קרוב, מושבה או מושב, כל אלה מוכנים היו מראש לקבל את המעפילים למנוחת לילה קצרה בטרם יתפזרו למקומותיהם.

תגמול בטרם פרידה

לפני שעזבו אחרוני המעפילים את האוניה, הובאו אליה בסירה האחרונה אנשי הגנה חמושים, שביקשו את המלחים שהתמרדו וסחטו את הכופר מידי אנשי "דורה". באימם עליהם בנשק העמידום בשורה והודיעו להם כי יעשו בהם שפטים אם לא יחזירו מיד את דמי הכופר. אמרו להם, כי זו אוניה בלתי-לגאלית, לא ידועה לשלטונות. אם ייפגעו לא ייודע גורלם לאיש. הם ייעלמו ללא עקבות. משהחזירו את גזילתם, ניגש אחד המלחים אל אנשי "ההגנה", שבעבר הבריה נשק לספרד, והכריז בסיפוק: "אם כך תפעלו גם בעתיד, תגשימו את הציונות כרצונכם!"

משנשארו מפקדי המסע לבדם, וביקשו להפליג ליעדם הבא, הגיחה לפתע ספינת משטרה בריטית שאיתרה את האוניה העוגנת. השוטרים עלו על "דורה", אך לא מצאו בה כל סימן מחשיד. מפקדיה של "דורה" עוד הספיקו להטיל לים את דרכוני המעפילים שהיו ברשותם, בטרם ישחו לחוף שלא ליפול בידי המשטרה. את מקומם על האוניה תפסו אנשי "הגנה" אחרים, שהשיטו את "דורה" לעבר רודוס. משהגיעו לאיטליה, לקראת מיבצע העפלה חדש של הלוצים מצרפת, נתקעה "דורה" שם בגלל מלחמת-העולם שפרצה חודש לאחר השלמת "מיבצע צפון". היה זה בליל ה-12 באוגוסט 1939, כאשר "דורה" השלימה את מיבצעה האחרון בשירות ההעפלה.

מיבצע זה, שנועד לפלס דרכים חדשות לעליה ב' ממערב אירופה ועורר תקוות כה רבות בלב צעירים יהודים בגולה, כאשר ההדים של הצלחתו הגיעו אליהם, נותר יחיד במינו במאבקי ההצלחה והעליה ערב השואה.

IN THIS ISSUE

Sources and Evidence

- A horrifying episode, one of many, concerning atrocities which the Germans committed to the Jews in the death camps at Bergen Belsen, is described in evidence by **Mandy Gur**, a member of Kibbutz Dahlia. Gur was born in Transylvania. This area came under Hungarian rule during the Second World War. He was amongst the deportees in the first transport of Hungarian Jews shipped off to Bergen Belsen and was cruelly tormented while on the death march. Only very few have lived to relate their experiences. After this terrible ordeal, he was returned to the concentration camp and managed to remain there until the entry of the British Army tanks. Terrible acts were committed by the Nazis even after the arrival of the first British tank.
- **Raphael Kochavi**, a member of Kibbutz Doroth, was one of the 480 young pioneers aboard the illegal immigrants vessel "Dora", which was under the command of Zvi Spector and Amiram Shochat (Both perished with the group of 23 who died off the coast of Lebanon). This is the last illegal immigrant ship that reached Palestine before the outbreak of the War. The old vessel succeeded to overcome all technical, political and physical obstacles. It crossed the Atlantic, passed through the Straits of Gibraltar and sailed through the Mediterranean Sea to reach the Coast of Palestine and unloaded its cargo of illegal immigrants before they could be detected by the British.

Articles

- **Yisrael Gutman**, of the Institute for Contemporary Jewry of the Hebrew University in Jerusalem, has researched studies of writers who dealt with the subject of the Nazi Concentration Camps. He endeavors to define the character of these camps, which played a special role in implementing the racial Nazi ideology. Through an analysis of the facts and figures he contends that the death camps went through different stages towards fulfilling the role assigned to them. It was a systematic imposition of Nazi domination. He explains the ideology with regards to absorbing the different peoples, who were inmates. The phenomena of holding millions of persons in prisons, for years, requires an intensive research, that would depict the means of governing and exploiting the unique German concentration camp system.